

A SZOCIÁLISPROBLÉMA-MEGOLDÓ KÉPESSÉG MŰKÖDÉSÉNEK JELLEMZŐI 8 ÉS 15 ÉVES DIÁKOK KÖRÉBEN

Kasik László

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport

Kulcsszavak: szociális kompetencia, szociálisprobléma-megoldó képesség, dimenziók

Napjainkban számos nemzetközi kutatás célja a szociálisprobléma-megoldó képesség, a társas viselkedést meghatározó szociális kompetencia kognitív komponensének vizsgálata. Az eredmények alapján e képesség kulcsszerepet játszik a szociális kompetencia működésében, szoros összefüggésben áll annak más (szociális és emocionális) összetevőivel. Az életkor előrehaladtával egyre erősebb a kapcsolata a tanulmányi eredményességgel, ezért óvodai és iskolai fejlesztésére számos programot dolgoznak ki nemzetközi szinten. Tudomásunk szerint hazai pedagógiai kutatás még nem foglalkozott működési jellemzőivel, s nem tudunk olyan programról vagy kísérletről sem, amelynek e pszichikus komponens fejlesztése a célja.

Kutatásunk során e képesség életkori és nemek szerinti működési jellemzőit tártuk fel 8 és 15 éves tanulók körében (N=128) egy angol nyelvű mérőeszköz általunk adaptált gyermek- és pedagógusváltozatával (SPSI-R: Social Problem-Solving Inventory-Revised, D'Zurilla, Nezu és Maydeau-Olivares, 2002). A 25 kijelentésből álló kérdőív öt dimenzió mentén méri a képesség működését: a problémamegoldással kapcsolatos pozitív és negatív orientáció, racionalitás, érzelmi viszonyulás és elkerülés. A kérdőív mindkét minta és értékelő esetében jó megbízhatóságú, a Cronbach-féle reliabilitásmutatók 0,89 és 0,93 közöttiek.

Akárcsak a hasonló életkorú gyerekekkel végzett külföldi vizsgálatok esetében, az általunk mért korosztályoknál is a dimenziók szerinti életkori különbségek minden esetben szignifikánsak ($p < 0,05$). A fiatalabbak gyakrabban ítélik problémáikat pozitívnak (hosszú vagy rövid időn belül megoldható), ugyanakkor gyakrabban kerülnek el problémáikat vagy halogatják azok megoldását, döntéseik viszont érzelmközpontúbbak. Az idősebbek gyakrabban vélik negatívnak a szociális problémáikat és döntéseikre jellemzőbb a racionalitás (pl. több lehetséges okot keresnek, több megoldási lehetőséget gondolnak végig). Mindkét korosztály esetében a lányok döntéseit gyakrabban határozzák meg érzelmeik, pozitívabban viszonyulnak a társas problémákhoz, ugyanakkor gyakrabban kerülnek el azokat, mint a fiúk. Az idősebb fiúk lány kortársaiknál racionálisabban döntenek, illetve gyakrabban vélekednek negatívan társas problémáikról.

A pedagógusok értékelése és a gyerekek önjellemzése közötti korreláció mindkét életkori mintán alacsony ($r_{8 \text{ év}}=0,35$; $r_{15 \text{ év}}=0,32$). A pedagógusok véleménye alapján az idősebbek problémamegoldása gyakrabban racionális, mindkét mintán gyakrabban döntenek a lányok érzelmeik alapján és az idősebb tanulók ritkábban kerülnek el társas problémáikat.

Úgy véljük, a vizsgálat eredményei új információkkal gazdagítják a szociális kompetencia működéséről szóló eddigi ismereteinket. A tervezett nagymintás mérés, valamint az összefüggés-vizsgálatok (más pszichikus komponensek, környezeti tényezők) adatai feltehetően Magyarországon is hozzájárulnak ahhoz, hogy e képesség fejlesztésére minél több programot dolgozzanak ki.